Studio
Meemimiksaus

KOIVUSYMBOLIIKKAA

Onko Sinulla silmät?

Silmät ovat sielun peili, ja ymmärryksen vertauskuva, koska näkeminen edellyttää sielun toimintojen lisäksi valoa. Mediumina, välittäjänä silmät ovat sisäisen elämän ehto havaintojen kautta. Ympäristöhavainnot synnyttävät käsitteemme ja käsityksemme maailmasta. Itäsuomalaisessa perinteessä haltijatarpari Panu ja Panutar huolehtivat puun elämästä, sen sielunvoimista ja hengenelämästä.

Vanhassa kolttalaisessa T.I.Itkosen keräämässä sadussa kerrotaan ketusta, joka poltti silmänsä, minkä vuoksi kettu lähti etsimään silmiä.

> Kettu tuli sokeaksi ja lähti käymään. Tuli puun luo. Mikä puu sinä olet, anna minulle silmät. – Olen koivi. Onko sinulla silmät? – On, mutta kaoeat ovat. Kettu lähti kulkemaan, ei ottanut koivulta silmiä. lähti, kulki, kulki, tuli männyn luo. Mikä puu olet? – Mänty. Onko sinulla silmät? – On minulla, pihkaiset ovat. Kettu meni kuusen luo. Mikä puu olet? - Mänty. Onko sinulla silmät? – On minulla silmät, on. Kun kevät tulee ovat ne hyvin pihkaiset. Kettu meni lepän luo. Mikä puu olet? – Leppä minä len. Onko sinulla silmät? – On minulla silmät, vaikka hyvin punaiset. Kettu lähti siitä pois, ei ottanut, vaan meni hongan luo. Mikä puu sinä olet? Honka. Onko sinulla silmät? – On minulla kyllä, mutta ne ovat kuivat. Ei ottanut kettu hongalta silmiä, vaan meni jälleen koivun luo. Mikä puu olet? Koivu. Onko sinulla silmät? - On, kapeat ovat. Olkoot millaiset tahansa, kunhan ovat silmät. Niin otti koivulta silmät.

Tarinassa selvästi puhutaan puun silminä elinnesteistä, mahlasta tai pihkasta. Lepän neste on punaista ja kansankielessä leppä on tarkoittanut punaa eli verta. Kuivat silmät tarkoittanevat aikaa, jolloin mahla ei virtaa, kapea taas normaalia olotilaa. Koivu on niin kutsuttu kuiva puu.

Koivupuun synty ja merkitys

Suomalaisten kansallispuu on koivu, mutta valtapuu on kuusi. Nämä kaksi suomalaisen metsän pääpuulajia ovat merkittäviä puita myös tapaperinteessä. Siinä missä kalamytologiassa korostuu talvisten ja kesäisten merkkitapahtumien kaloina kuha ja made, niin suomalaiskansallisten juhlien korostamisessa nostetaan näkyville koivu ja kuusi.

Juhannuksen juhlassa keskikesällä koivunlehvät edustavat kesää, kasvua, nuoruutta, elämää. Kuusella on kalmiston havupuuna vastakkainen merkitys, ja kuten tunnettua sen ikivihreys juhlistaa vuoden pimeimmän ajan juhlaa, joulua. Joulukuusi on kuusipuu. Kuusi on lämmöntuottoarvoltaan kehnohko laji, ja siksi se soveltuu paremmin muuksi tarvepuuksi kuin polttopuuksi. Pihkaisena puuna se säilyy hyvin, joten kuusen hoikat rangat ovat käypää ainesta pitkospuiksi aitaan.

Tämä ei ole oikea yhteys syrjähtää käsittelemään myyttistä hahmoa Aijanakasta. Sen sijaan on tarjolla jotain aidompaa ja mielenkiintoisempaa. Jostakin kummasta syystä kanteleen synty hauen leukaluusta on

saanut myyttistä huomiota osakeen, vähemmälle huomiolle on jäänyt kantele, joka tehtiin koivusta sen jälkeen kun sankarit olivat retkillään hukanneet soittimensa jokeen. Kaskettaessa koivu jätettiin Kalevalan mailla käkösen kukuntapuuksi, koivu toimi valkeana talvisin. Koivun pahkasta saatiin talven varalle taulaa, keväisin mahlaa, tuohesta tehtiin kontteja, koivun lehvistä tehtiin saunomiseen vastoja.

Venepuu, jota Väinämöinen työsti, oli sekin koivupuuta. Puista ensimmäisiä kallioisella Suomen maaperällä oli koivu.

Nousi siitä Väinämöinen jalan kahen kankahalle
saarehen selällisehen, manterehen puuttomahan.

...
Mäet kylvi männiköiksi, kummut kylvi kuusikoiksi,
kankahat kanervikoiksi, notkot nuoriksi vesoiksi.

Noromaille koivut kylvi, lepät maille leyhke'ille,
tuomet kylvi tuorehille, raiat maille raikkahille,
pihlajat pyhille maille, pajut maille paisuville,
katajat karuille maille, tammet virran vieremille.

Läksi puut ylenemähän, vesat nuoret nousemahan.
Kasvoi kuuset kukkalatvat, lautui lakkapäät petäjät.
Nousi koivupuut noroilla, lepät mailla leyhke'illä,
tuomet mailla tuorehilla, katajat karuilla mailla, (Runosikermä Uudesta Kalevalasta)

Kuva. Marita Råman. Pahkakoivu Nuuksiossa 1990-luvulla.

Studio
Meemimiksaus

Kuva. Marita Råman. Itäsuomalainen niittymaisema ja pitkospuuaita

Koivikko, marasto ja suomalaisuus

Sekä venäläiseen että suomalaiseen kansalliseen kuvastoon kuuluu neito ja koivikko elämän merkkinä, samoin kauna sauna ja vastominen pyhittäytymisen ja puhdistautumisen riittinä. Suomalaisuutta voi lähestyä monella eri tavalla, mutta näillä sivuilla pyritään tulkitsemaan asioita laajemmin ja syvemmin eikä vain totunnaisella tavalla.

Suomalaisuudesta voi muodostaa runomatriisin, mutta sen alkuun kannattaa tutkia venyvää kansallisen identiteetin käsitettä sanaston avulla. Seppo Knuuttilan mukaan suomalaisuutta luonnehtii nauru, hiljaisuus ja sisu. Kuluneita ja merkitykseltään epäselviä sanoja, jotka kaipaavat tarkennusta melko epäonnistuneina määreinä. Sisu on lähinnä synonyymi lähes itsepäiselle ja jääräpäiselle sisulle, jossa ei järjen käytöllä ole merkittävää sijaa, kun tahdolla ja hammasta purren pusketaan eteenpäin. Ei erityisen mairitteleva omakuva suomalaisesta identiteetistä. Unohtakaamme jo sisu, nykyaikana älyllä on enemmän käyttöä. Naurusta voisi sanoa, että käsite on liian epämääräinen ja silläkin on liiaksi negatiivinen sivumerkitys, jotta siihen voisi samaistua vaikka kulttuurivaikuttajat kuinka yrittäisivät. Jo Kalevalassa nauru on liitetty naisten nauruun ja naisten naurattimiseen, eikä näissä tapauksissa naurussa ollut mitään iloista tai rakentavaa. Äly liitetään huumoriin, ei nauruun. Nauru on aina halpamaista jollain tavoin, vaikkakin suotavaa, jos se toimii sosiaalisena paineventtiilinä ja aggressioiden purkukeinona. Parempi on nauraa itselleen kuin tarttua aseisiin tai puukkoon. Nauruun liittyy liiaksi vihaa ja ivaa, huumori suhteuttaa yksilöä tilanteeseen. Ei, suomalaiset eivät ole naurava tai naurettava kansa, vaan aivan vakavasti otettava

kansakunta isompiensa joukossa, suorastaan fiksu joskin joskus lankeilee älyttömyyksiin kuten tämä kansallisen identiteetin vastaanpanematon määrittelytapauskin kertoo. Annamme itsemämme fiksumpien rauhassa nimetä ominaisuutemme miksi sattuu vastaan panematta, puhua pukahtamatta. Se seikka, että suomalainen on vähäpuheinen ei tee hänestä sen hiljaisempaa kuin muistakaan maan ihmisistä. Suomalainen arvostaa harkintaa ja arvostaa vaikenemista, koska miettimisaika ennen puhua pälättämistä on usein tarpeen kypsän mielipiteen muodostukselle. Ennen kaikkea suomalaiset tunnetaan maailmalla rehellisyydestään ja luotettavuudestaan. Pitkään Suomessa kansa saattoi luottaa siihen, että miehen sana pitää, kunnes kaupalliset aatteet romuttivat tämän arvon ja karvaasti koetut pettämiset kaupoissa opettivat suhtautumaan kauppamiehiin tietyllä epäluulolla ja kirjallista sopimusta kunnioittaen.

Vaikenemisen taidon suomalainen on hionut huippuunsa. Suomessa on jopa komparatiivit eriasteiselle vaikenemiselle. Kun suomalainen on vaitelias, asiassa ei ole mitään hämärää, hänellä vain ei sillä hetkellä ole erityisempää tarvetta ilmaista itseään tai tärkeää sanottavaa, joten hän on hiljaa. Mutta jos suomalainen yltyy vaitonaiseksi, siitä huolestuu jo ystävätkin. Voidaan tuoda esiin havainto: - Oletpa sinä vaitelias tänää. Tarkoitus on antaa toiselle mahdollisuus kertoa mikä nyt mieltä painaa. Ellei hän tahdo avautua, ollaan hiljaa. Suurin aste hiljaisuutta on puhumattomaksi heittäytyminen. Ellei kyseessä ole retriitti, niin kyseessä on mielenosoituksellisesti mykkäkoulu. Kyse voi olla myöskin synkkämielisyyteen ja masennukseen taipuvaisesta jurosta luonteesta tai mielentilasta, jossa pahimmillaan haudotaan itsemurhaa, haudotaan kostoa ja ollaan kateellisia kaikkea hyvää ja kaunista kohtaan.

Ennen kaikkea suomalaiset uivat syvissä vesissä tunne-elämässään. Suomalainen mies, varsinkin itäsuomalainen mies on runollinen sielu, joka Siperiasta kirjoittaessaan toteaa valittaen ja samalla monen kansan sieluntunnot tulkiten:

> Siperia on maa ilman runoutta. Ilman runoutta on maa, jossa eivät linnut laula, jossa kukat eivät tuoksu ja naiset ovat ilman sydäntä. (Oskar Relander)

Siperialaisia emme ole, tuskin tulemmekaan sellaisiksi.

Trizologinen katsaus

Tehokkuus ja oleellisuuksien huomiointi ovat keskeisiä TRIZ-metodologian pyrkimyksiä. Vaikka nämä sivut eivät puhdasoppisesti operoi alkuperäisillä TRIZ-metodologioilla, niin ajattelun systematisointi oikeuttanee ajattelemaan menettelyä eräänlaiseksi TRIZ-jatkokehittelyksi soveltavassa muodossa. Tulkinnallisuudesta johtuen menettely ei noudat alkuperäistä vaatimusta eksaktiudesta.

Toisaalta tarvitaan edelleen kehittelyissä myös tuoreita ideoita, joissa tarkkuus ei auta. Tarvitaan myös tieteellistä mielikuvitusta mahdottomuuksien kentältä. TRIZ-idean isä Altshuller kannatti tarkkuuden ohella lämoimästi sci-fikirjallisuuden hyödyntämistä ajattelun alkuituina.

Itse uskon, että myyttinen aines on yhtä mieltä kiehtova ellei kiehtovampikin mielikuvituksen ja uusien ideoiden sekä syväymmärryksen lähde kuin sci-fi. Kukin voi valita mieltymystensä mukaan virikkeensä, mutta todettakoon myytiaiheiden olevan menestystarinoissa olevan suosittuja.

Jäljellä on näyttö siitä, miten näillä sivuilla esitetty menettelytapa taipuu jääräpäisiä doktriinisia kalevalaisia tulkintoja horjuttamaan sekä innoittamaan uusia sukupolvia tuoreisiin näkemyksiin.

Symboliikkamääreet

Symbolit voi yleisesti määritelä identiteettiä koskevaksi, musititiedoksi, esineistöksi. Hnekilöt, näköispatsaat, rituaalit ja tavat voivat tula jonkin kansanryhmän tai paikan symboleiksi samoin kuin jotkut tapaperinteet, kansanlaulut, menneisyys.

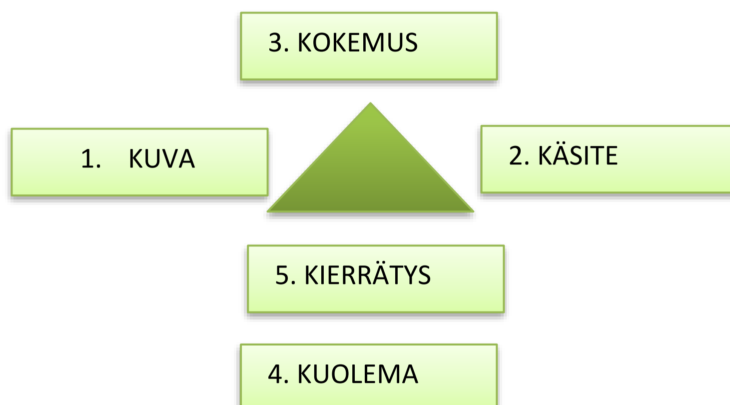
Kaikella on elinkaarensa, niin myös symboleilla. Symbolin käyttöarvo voi muuttua tai haihtua olemattomiiin.

Symbolien elinkaari

1) luomisvaihe – alku pienryhmässä, elitistisyydessä, designissa, kärkiyrityksissä jne.
2) omaksumisvahe – media ottaa käyttöön ja tuo julkisuutta, sekee tunnetuksi, yleisölle tututksi
3) samastumisvaihe – suuri yleisö ja kansanryhmät edustavat rituaalia, identidioituvat symboliin
4) vieraantumisvaihe – ajan tai tapojen muutosten myötä symboli menettää merkitystään, vieraannutaan
5) uusiovaihe – merkitys kierrättyy toiseen käyttöyhteyteen ja nähdään toisin silmin.

Ajallemme on tyypillisiä puhua uusista ammateista symbolianalyyttisinä tehtävinä. Tällä tarkoitetaan lähinnä informaatioteknologian synnyttämiä tehtäviä. Symboliikka on käsitteellisyyden ohella perinteisesti ollut visuaalista, kuvallista, näyttävää. Suomessa sanotaankin joskus symboleista ja vertauskuvista puhuttaessa ”kuvaannollisest sanoen”.

Kalevalainen loitsusymboliikka kiteyttää tietäjäperinteen symboliseen sanakäsitteeseen kolmesta kovasta sanasta. Edellä esitetty symbolinen elinkaari voidaan mallintaa seuraavasti. Uusiovaihe, merkin kuolema sisältää myyttisen uudelleen syntymän siemenen.

Studio Meemimiksaus

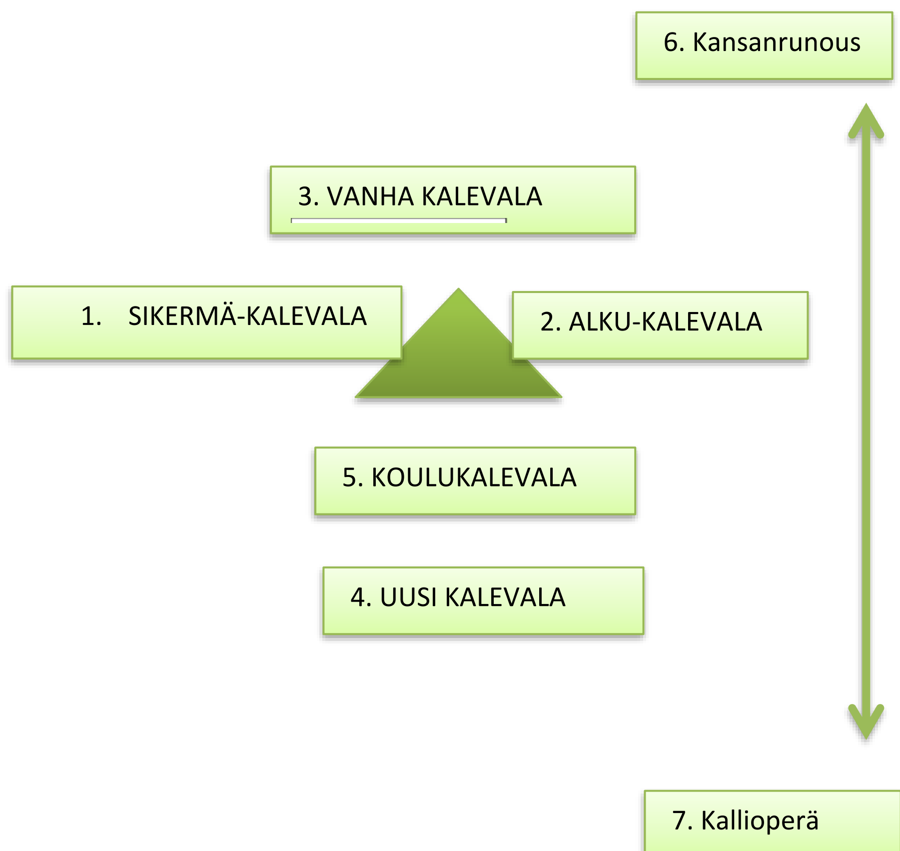
Suomalaisuuden kuvat

Maailmalla Kalevala tunnetaan suomalaisena kansalliseepoksena, koska alun alkaenkin se on sellaiseksi tahdottu ajatella, vaikka perusteet ovat horjuvat. Oikeammin tulisi puhua suomalais-karjalaisesta eepoksesta, suuri osa Kalevalan runoista on karjalaista ja itäsuomalaista perua. Kukaan ei silti ihnettele, miksi nuori ja dientiteetistään epävarma kansa omaksui kirjallisen annetun identiteetin muka ”omakseen”, vaikka vuodesta toiseen kalevalaisen runouden omaksujakaarti on hyvin kapoinen ja eepos innoittaa lähinnä taiteilijoita.

Toisaalta arvot, joita suomalainen yhteiskunta noudattaa ovat melko vastakkaisia Kalevalan tunnemaailmalle. Arvot ovat taloudellisia, 2000-luvun alun Suomessa valtiovalta on huolestunut lähinnä talouskasvusta, mikä vastaa länsisuomalaista arvomaailmaa. Tällä tavoin ajatellen suomalaisuus on jollain tavoin bipolaarista. Ratsastetaan maailmalla pehmeillä arvoilla, mutta ihaillaan ja matkitaan kovia arvoja.

Edes Kalevala ei ole yksi ja sama. Yleisessä kielenkäytössä Kalevalana tunnettu on vuonna 1849 julkasitu versio eli niin kutsuttu Uusi Kalevala (Lyhenne teksteissäni UK). Lyhyestä virsi kaunis, keityskaari viisikerroksisessa Kalevalan syntytarussa on tällainen.

1. versio 1833
Sikermä-Kalevala ,
sisälsi runoelmat Lemminkäinen, Väinämöinen ja Naimarunot.
2. versio 1833
Alku-Kalevala
Runokokous Väinämöisestä
3. versio 1835
Vanha Kalevala
4. vesrio 1849
Uusi Kalevala
5. Koulukalevala
Lyhennelmä..

Studio
Meemimiksaus

Miten Suomi pelastuu?

Kuvio on alkuun analoginen jo esitettyyn suomalaisuuden symboliikkaan, mutta viisivaiheista meemikaavaa voi täydentää metatekijöillä, ns. strategeemilla ja futureemilla ja etsiä näin kansallista pohjavirtaa pohdinnalle ja peruskysymykselle miten Suomi pelastuus tai suunnittelee pelastuvansa?

Vastaus on tulkinnallinen. Yksiselitteitä vastausta ei ole. Lyhyesti analogiaa tarkastellen symboliikkaperuskuvion 1. kenttä koskee kuvia. Sikermä-Kalevalan runoja julkaistiin tuoreeltaan vihkosina ja niiden myötä Elias Lönnrotille alkoi hahmottua näkemys eepos-kokonaisuudesta. Nykyään puhuttaisiin visiosta, Kalevala oli Lönnrotin henkilökohtainen suuri visio, jonka todentamiseen hän käytti suuren osan elämästään ja tarmostaan.

Sikermästä syntyi Alku-Kalevala, ensimmäinen juoniaihio eli luonnos jatkoa ajatellen. Käsite selkeni ja alkoi karttua tietoa ja kokemusta runoista ja suomalaisesta mentaliteettien kirjosta. Kansankynttilät innostuivat ja runonkeruusta tuli ajan muoti-ilmiö. Runoja ja juonellisia lisiä karttui, joten Kalevala meni uusiksi, tehtiin parannettu, korjattu painos, joka alkoi levitä maailmalle käännöksinä. Syntyi käännösten kautta Kalevalan uusi elämä maailmankirjallisuuden osana.

Korven kätlköistä Kalevala oli tullut ja sinne sen piti palaaman koululaisten ulottuville uudessa jalostetussa muodossa. Iltojen runoratto oli muuttunut osaksi pakollista kouluopetusta.

Kaiken takana oli lähes vuosisadan aktiivisena kestänyt kansanrunouden keruu ja tutkimus, joka oli valtiovallan erityisessä suosios. Eeposta käytettiin kansallisen identiteetin rakennusaineina ja karelianismi-taidesuunnan innoittajana.

Mitä tulevaisuus tuo tullessaan? Kalevala ja muu maailman eepos- ja myyttitarjonta on netin kauttakaikkien tutkittavissa ja tulkittavissa digimateriaalina. Enää ei yhtä helpsoti kuin ennen voida tukeutua "ainoaan oikeaan" tulkintaan.

Kalevala kehittyi täyteen mittaansa vuosituhansia vanhjen peruskallioiden maaperällä. Sampo kytkettiin kallioon, mutta sieltä se esiin kiskottiin vaikka syvällä olikin. Suomalaiset päättäjät uskovat Pohjan akan Louhen tavoin, että uraanikätk peruskallioon kytkettynä ja kätkettynä siellä pysy ja jauhaa energiaa ja hyvinvointia Suomelle tulevasuudessa.

Uutena strategiana tietäjien symbolista kolme kovaa sanaa uusioymmärrettynä:, kansainvälistyminen, kielitaito ja koulutus. Mutta kestääkö pohjavedet kätköt vai karvastuuko vesistö. Kas siinä pulma.